

8.Horokhov, S.V. (2010). Poniatye y klassyfykatsiya konfliktov v deiatelnosti sudy pry razbyratelstve uholovnykh del. [The concept and classification of conflicts in the activities of a judge in the proceedings of criminal cases.]. *Vestnyk Voronezhskoho hos. un-ta. Seryia: Pravo*, 2, 311-321 [in Russian].

9.Ivanov, V. M. (2004). Yurydychna konfliktolohiia: Navch. posib. dlia stud. vyshch. navch. zakl. [Legal Conflictology: Navch. posib. for stud. whish. navch. prl.]. Kyiv: MAUP [in Ukrainian].

10.Lebedev, N.Iu. (2008). Uholovno-protseessualnye konfliktky, voznykaiushchye v khode rassledovaniya prestupleniya: kharakterystyka, funktsyy, vydy. [Criminal procedural conflicts arising during the investigation of a crime: characteristics, functions, types.]. *Vestnyk Tomskoho hos. un-ta*, 306, 84-88 [in Russian].

Стаття надійшла до редакції: 15.10.2019

УДК 347.965.42

Токарева Ксенія Сергіївна,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри конституційного і адміністративного права

Національного авіаційного університету

e-mail: ph.d.tokareva@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-5705-5211>

МОДЕЛІ МЕДІАЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Стаття присвячено науковому аналізу моделей медіації та перспектив їх впровадження до правової системи України. Проаналізовано поняття моделі медіації. Досліджено наукові погляди на критерії, за якими класифікують моделі медіації, серед яких роль медіатора, обсяг повноважень медіатора та рівень інтегрованості до судової системи. Наведено приклади більше двадцяти моделей медіації, найпоширенішим з яких – стимулятивній, трансформативній, оціночній та нарративній, надано загальну характеристику. Обґрунтовано, що на етапі становлення медіації найголовнішим питанням для України є вибір моделі медіації за ступенем взаємозв'язку із судовим процесом. Відповідно до даного критерію медіації поділяється на позасудову, присудову та судову моделі медіації. Акцентовано увагу на особливостях кожної із трьох названих моделей. Проаналізовано позитивний досвід впровадження різних моделей медіації зарубіжними країнами. Визначено, що загальною концепцією є використання кількох моделей медіації одночасно. Виокремлено чинники, які впливають на закріплення та реалізацією тієї чи іншої конструкції медіації в Україні. Сформовано пропозиції щодо впровадження та подальшого вдосконалення сприятливих моделей медіації в сучасних умовах розбудови громадянського суспільства.

Ключові слова: медіація, модель медіації, приватна медіація, судова медіація, присудова медіація, правосуддя.

Tokareva K. MEDIATION MODELS AND PROSPECTS OF THEIR IMPLEMENTATION IN UKRAINE

The article is devoted to the scientific analysis of mediation models and prospects of their introduction into the legal system of Ukraine. The concept of mediation model is analyzed. Scientific views on the criteria for classifying mediation models, including the role of the mediator, the scope of the mediator's powers and the level of integration into the judiciary, have been studied. Examples of more than twenty models of mediation are given, the most common of which are stimulating, transformative, evaluative and narrative, and a general description is given. It is substantiated that at the stage of formation of mediation the most important issue for Ukraine is the choice of the model of mediation according to the degree of interrelation with the judicial process. According to this criterion, mediation is divided into out-of-court, adjudicative and judicial models of mediation. Emphasis is placed on the features of each of the three named models. The positive experience of introduction of different models of mediation by foreign countries is analyzed. It is determined that the general concept is to use several models of mediation simultaneously. The factors influencing the consolidation and implementation of one or another construction of mediation in Ukraine are highlighted. Proposals for the introduction and further improvement of favorable models of mediation in the current conditions of civil society development have been formed.

Key words: mediation, mediation model, private mediation, judicial mediation, adjudication mediation, justice.

Постановка проблеми. Медіація – визнана світовою практикою ефективна процедура, запровадження якої є необхідним кроком забезпечення прав та законних інтересів громадян. Питання впровадження інституту медіації в національну правову систему гостро постає перед науковцями та державними органами ще з часів здобуття Україною незалежності. Пілотні проекти впровадження судової медіації не дали очікуваного результату, тоді як попит на приватну медіацію також залишається низьким. Для формування української практики альтернативного вирішення спорів, варто дослідити можливі напрямки розвитку медіації та прийнятні сфери її застосування. Визначення моделі медіації у державі повинно відповідати правовій культурі та існуючими ресурсами для її втілення, аби стати концептуальним орієнтиром для вітчизняних медіаторів-практиків.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичну базу дослідження склали праці таких зарубіжних та вітчизняних науковців як Дж. Вінслейд, Дж. Монк, Л. Ріскін, Н. Александер, М. Я. Полішук, А. В. Біцай, О. Н. Іванова, С. І. Калашнікова, Д. Б. Єлісеєв, В. В. Яковлев та інших. Втім, незважаючи на високий ступінь розробки проблематики класифікації моделей медіації, питань їх впровадження до української

2019. Випуск 6. Спецвипуск. Том 2.

правової системи залишається актуальним.

Метою статті є науковий аналіз моделей медіації та перспективи їх впровадження в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналізуючи медіацію у кримінальному процесі, Н. О. Турман трактує поняття «модель медіації» як абстрактну конструкцію процедури примирення, що втілює особливості проведення медіації. Водночас модель медіації є орієнтиром для дослідження та вивчення цього явища суспільством [1, с. 160]. Тоді як А. В. Біцай надає більш конкретизоване визначення, стверджуючи, що модель медіації необхідно розглядати як абстрактну теоретичну конструкцію, що відображає процедурні особливості проведення медіації через характеристику основних компонентів: підстав звернення до медіації, ступеня інтеграції до судової системи держави, типу переговорів між сторонами, технікою медіації посередника та обсягу його компетенції під час проведення процедури [2, с. 86]. На нашу думку, модель медіації демонструє уніфіковані правила проведення конкретного виду медіації, характеризуючи мету, завдання, техніку, методики, порядок проведення медіації та обсяг повноважень медіатора.

Єдиного підходу до класифікації моделей медіації у науковому просторі не існує. Традиційно в зарубіжній практиці виділяють кілька моделей медіації, чіткої різниці між якими не простежується. Такими моделями є медіація, орієнтована на вирішення проблем («класична»), нарративна медіація, трансформативна медіація, екосистемна медіація, фасилітативна медіація (заснована на розумінні) та оціночна медіація [3, с. 110].

У своєму дослідженні сучасних напрямків медіації, медіатор О. Н. Іванова визначила шістнадцять різновидів медіації, серед яких медіація, орієнтована на досягнення цілей; медіація, направлена на досягнення угоди; медіація відчаю (широкі повноваження медіатора); директивна медіація (медіатор може нав'язувати варіант рішення спору); фандрайзингова медіація орієнтована на отримання грошових коштів; інтегрована медіація; клієнто-орієнтована медіація (повноваження сторін ширші, ніж повноваження медіатора); гуманістична (мінімальне втручання медіатора); когнітивно-систематична (медіатор працює лише з позиціями сторін) тощо [4, с. 147-148].

Говорячи про класифікацію моделей медіації за роллю та обсягом повноважень, варто звернути увагу на відому «Сітку Л. Ріскіна». Л. Ріскін виділяє основні моделі медіації:

- оціночна медіація з вузьким предметом, де медіатор виявляє слабкі та сильні сторони позицій, вимагає, аби сторони вирішили або прийняли певну позицію; пропонує компромісні угоди, на основі їх позицій; передбачає можливий вирок суду тощо;

- медіація сприяння з вузьким предметом, де медіатор не пропонує власне рішення спору, натомість він постійно задає сторонам запитання, які допомагають їм віднайти спільні інтереси;

- оціночна медіація з широким предметом, де медіатор наголошує на інтересах сторін, прихованих за їхніми позиціями, пропонує рішення, викладає власну думку щодо обставин спору, надає консультації та залучає фахівців з різних галузей;

- медіація сприяння з широким предметом, де медіатор взагалі не висловлює власного ставлення до конфліктної ситуації та намагається виявити приховані інтереси [5, с. 112].

Водночас Н. Александер виділяє власні критерії розподілу моделей медіації: за взаємодією сторін у переговорах з точки зору мети та за обсягом повноважень медіатора у переговорному процесі. Авторка визначає шість моделей медіації: експертна медіація (присутній високий рівень втручання у суть спору медіатора-юриста), регулятивна медіація (позиційні переговори з можливою участю юридичних представників сторін), медіація «мудрої поради», традиційна медіація, фасилітативна медіація (створення медіатором оптимальних умов для переговорів сторін) та трансформативна медіація [6, с. 8].

Натомість за класифікацією Д. М. Єлісеєва, моделями медіації є:

- за суб'єктністю медіатора: юрисдикційна, яка здійснюється судом, державним нотаріусом, спеціальним органом медіації тощо; позаюрисдикційна, яка може здійснюватися приватною організацією медіаторів, адвокатом тощо);

- за метою медіації: медіація, спрямована на повне вирішення спору; медіація, спрямована на часткове вирішення конфлікту або зміну предмету спору; медіація, спрямована на аудит спору та оцінку перспектив його рішення [7, с. 12].

С. І. Калашнікова, базуючись відповідно до завдань примирної процедури та необхідних навичок для її проведення, виділяє чотири основні моделі медіації: класична модель, де медіатор керує комунікацією сторін, володіючи медіаційними компетенціями; розрахункова модель, де медіатор лише організовує процес переговорів без медіаційних компетенцій; оціночна модель, де медіатор висловлює власне бачення та оцінку рішення спору; терапевтична модель, де медіатору необхідні навички психології [8, с. 15-16].

Вочевидь велика кількість моделей медіації пов'язана із гнучкістю цієї процедури, адже відсутні суворі правила проведення, а медіатор може мати будь-яку компетенцію. При цьому вибір моделі процедури досить часто залежить від характеру конкретного конфлікту або спору. Розглянемо найбільш поширені у науковому вимірі моделі медіації:

1) Стимулятивна медіація, яка передбачає звужений обсяг повноважень медіатора, тобто під час проведення процедури посередник повинен виходити лише з тих варіантів вирішення, які пропонують самі сторони. Він не може надавати власну оцінку фактичним та правовим обставинам справи і висловлювати власні варіанти вирішення спору.

2) Оціночна медіація, відповідно до якої повноваження медіатора є ширшими – окрім організації та контролю процесу, медіатор може оцінювати правові позиції сторін, висловлювати власні судження щодо становища сторін, недоліки і переваги такого становища. Важливою є наявність у медіатора правових знань [9, с. 64].

3) Трансформативна модель медіації, де головною ціллю є не власне вирішення спору, а відновлення відносин між сторонами спору або конфлікту. Модель потребує вагомих комунікативних навичок медіатора. Натомість такий вид медіації не є універсальним. Прихильник трансформативного підходу Н. В. Гордійчук вказує, що в комерційних спорах юридичний елемент є вагомим, ніж емоційна складова, тому така модель медіації використовується рідше, ніж у сімейних відносинах [10, с. 47]. М. Я. Поліщук справедливо підкреслює, що така модель медіації не є її самостійним видом, адже головні аспекти цього виду присутні під час здійснення медіації, заснованої на інтересах сторін, а отже зазначені види складають єдину процедуру [9, с. 66]. На наш погляд, робота з емоціями є одним із завдань медіатора під час вирішення будь-якого конфлікту, тому цей етап процедури медіації є універсальним і стосується будь-якої моделі посередництва.

4) Наративна медіація, яка заснована на переконанні у тому, що медіатори та сторони спору здійснюють тривалий вплив один на одного у процесі діалогу, тобто наративна медіація – це процес, в ході якого учасники викладають власний погляд на певні події [11, с. 6]. Наративний підхід до процедури медіації було розроблено психологами Дж. Монком та Дж. Вінслідом. Автори стверджують, що завдання такої моделі медіації полягає у тому, аби віднайти серед базових історій ту, в якій можна буде знайти підтримку для нових історій в житті людини. Конфлікт розглядається як неминуче явище, при цьому люди діють в моделях, які створенні під час взаємодії людей, і ні одна із цих моделей не є істиною [12, с. 92].

Цікавим є підхід І. Г. Ясиновського, який виділяє моделі медіації відповідно до того, хто виступає в ролі медіатора. Автор називає наступні моделі медіації: судова медіація, яка проводиться суддею, який отримав на це доручення та має відповідну підготовку, навички і не відповідає за винесення рішення по справі; адвокатська медіація, де медіатором виступає особа, що має право на зайняття адвокатською діяльністю та не є представником однієї зі сторін спору; нотаріальна медіація, де посередником виступає нотаріус, який сприяє вирішенню спору та належно оформлює домовленість; власне професійна медіація [13, с. 95]. На наш погляд, такий перелік варто доповнити такими моделями медіації, де процедуру проводить психолог та конфліктолог, оскільки за загальним правилом професійний фах медіатора не обмежується юридичними процесіями. Тоді як найефективнішою моделлю медіації, яка успішно б функціонувала в Україні, вважаємо власне професійну медіацію. Така модель повинна вимагати від медіатора не лише юридичних, а й психологічних та комунікативних знань та навичок, які потенційний медіатор отримувати би за окремою освітньо-професійною програмою з медіації.

Вищезгадані моделі медіації, безумно, мають велике значення для повноцінного становлення медіації як альтернативного способу врегулювання спорів в Україні. Однак, для розуміння отримувачами послуг медіації відмінностей між тією чи іншою моделлю медіації, необхідно мати загальне уявлення про теоретичні основи посередництва, що, на жаль, ще не притаманно українському суспільству. Тому вбачаємо доцільним розглянути першочергове питання, що стосується впровадження певної моделі медіації до українського правосуддя, яка є найпопулярнішою класифікацією видів медіації.

За ступенем інтеграції медіації до судової системи М.Я. Поліщук справедливо виділяє такі моделі медіації:

- приватна (позасудова) медіація, яка є повністю незалежною від судового розгляду спору;
- присудова медіація, яка медіація відмежована від суду як інституції, але координується з судовим процесом;
- медіація в межах судового процесу, де процедура повністю інтегрована у судовий процес [9, с. 51].

Позасудова (приватна) медіація має місце тоді, коли сторони прийшли до спільного рішення спочатку врегулювати спір мирним шляхом, не вдаючись до судового захисту. Як пише В. В. Яковлев, позасудова медіація – це автономна та незалежна від судового процесу процедура врегулювання спору. Автор визначає, що така модель медіації тягне за собою матеріально-правові наслідки за умови досягнення мети процедури, адже укладається угода, яка змінює правовідносини сторін, замінює первинні зобов'язання на інші або припиняє їх тощо. Тому основна мета процедури приватної медіації полягає не у припиненні судового процесу, а у врегулюванні конфлікту чи спору [14, с. 144]. Така медіація має багато переваг, порівняно із традиційним судовим процесом. По-перше, медіація полегшує доступ до справедливості та правосуддя, економить час учасників спору: судова тяганина може тривати роками, тоді як посередництво триває максимум кілька місяців. По-друге, сторони можуть самостійно відстоювати свої позиції та захищати інтереси, досягаючи консенсусу, тоді як судовий розгляд передбачає імперативне рішення та чітке виділення ролі «переможець» та «переможений». Окрім цього, приватна медіація є корисною не лише для суспільства, а й для держави, оскільки розвантажує судову систему та інші державні інституції. Позасудова медіація здійснюється відповідно позасудовими установами, наприклад приватними медіаторами або організаціями, які надають послуги з медіації та забезпечують її проведення, за рахунок сторін. Медіатори, які здійснюють свою діяльність без залучення судових ресурсів, створюють платформи для взаємозв'язку медіаторів, професійні спільноти, організують освітній простір для потенційних фахівців та популяризують процедуру в цілому.

Присудова медіації має характерну особливість, яка полягає у її співвідношенні із судовим процесом.

Врегулювання спору за допомогою даної моделі медіації здійснюється після порушення справи у суді, тому суб'єктами присудової медіації є учасники процесуальних відносин (позивач та відповідач). За загальним порядком суддя може запропонувати сторонам звернутися до процедури медіації, при цьому не рекомендує конкретного медіатора, або самостійно докласти зусиль для примирення сторін. Суддя повинен здійснити процесуальні заходи для створення належних умов примирення сторін: зупини провадження у справі, надати розумний строк для проведення процедури, затвердити медіаційну угоду. На думку В. В. Яковлева, основна мета присудової медіації – це укладення медіаційної угоди та затвердження її як мирової угоди, що підлягає примусовому виконанню [14, с. 146].

Досліджуючи присудову медіацію, Т. А. Цувіна надає таку її класифікацію:

1. зовнішня («зближена» або приватна медіація в рамках судового процесу), де суддя передає справу на розгляд медіатору, який обраний сторонами та не є суддею або іншим працівником суду, а займається наданням медіаційних послуг приватно та зареєстрований як медіатор;

2. внутрішня (інтегрована медіація), яка проводиться безпосередньо у суді: проведення медіації суддею, що не розглядає зазначену справу; проведення медіації працівниками суду, тобто помічниками суддів або спеціальними медіаторами при суді [15, с. 197].

На наш погляд, медіацію, яку проводить суддя-медіатор, варто визначати як окрему модель судової медіації. Така медіація здійснюється після звернення учасників конфлікту (спору) до суду в порядку встановленому винним законодавством у випадку передачі такої справи судом медіатору. Законом України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 03 жовтня 2017 року № 2147-VIII [16] було оновлено процесуальне законодавство та впроваджено інститут врегулювання спору за участю судді, який іноді ототожнюють із судовою медіацією. Однак, ми погоджуємося з думкою А. Шелехової та А. Рубаненко, які вказують, що врегулювання спору за участю судді – це спілкування сторін із суддею з метою отримання роз'яснень та додаткової інформації для оцінки перспектив судового розгляду [17].

Таким чином, офіційно визначеної моделі медіації в Україні поки що немає. Звертаючись до зарубіжного досвіду, можемо дійти висновку, що найпоширенішим способом запровадження альтернативних способів врегулювання спорів є закріплення кількох моделей медіації одночасно. Наприклад, в Грузії існує інститут як позасудової, так і присудової медіації. Хоча законодавство про медіацію використовує термін «судова медіація», яка використовується лише у цивільно-правових спорах, порядок її проведення відповідає моделі присудової медіації, а саме: після звернення до суду сторони спору обирають медіатора із списку кандидатур, який було складено судом на основі Єдиного реєстру медіаторів та запропоновано сторонам з врахування виду спору. Таким чином, медіацію проводить не суддя-медіатор, а медіатор, що надає свої послуги приватно [18, с. 111].

Схожа система діє в Індії, де регламентовано приватну (примирення) та присудову моделі медіації. При більшості судів держави створено центри медіації. При цьому суди надають приміщення та інші ресурси для роботи медіаторів, а медіаторами є юристи, навчання яких відбувалося при судах. Присудова медіація є безкоштовною, посередники – назначаються відповідно до реєстру. Натомість при проведенні приватної медіації сторони повинні заключити договір про проведення медіації, який повинен забезпечити згоду сторін на добросовісну медіацію, дотримання конфіденційності та передбачати оплату послуг медіатора [19, с. 291].

Відома своєю моделлю ефективною судовою медіацією Німеччина використовує приватну медіацію також, однак остання є порівняно непопулярною. Судова медіація передбачає проведення процедури посередництва суддею, де сторони не оплачують його роботу та будь-які інші витрати, оскільки вони вже включені до судових витрат. В Китаї медіація стала частиною культури, де використовується як судова, так і позасудова медіація. Культура конфуціанства передбачає певні уявлення, відповідно до яких звернення до правосуддя – це останній спосіб врегулювання спорів. В державі діє народна медіація, при якій народна медіативна комісія переконує сторони спору досягнути медіативної угоди на основі переговорів [20, с. 114]. В Австралії діє приватна та судова медіація, тому суд може направляти справу на медіацію в будь-який момент, але, як пише П. С. Мазуров, зазвичай це робиться перед винесенням судового рішення. При цьому суддя може винести рішення по деяким аспектам процесу (наприклад, тільки з питання міри відповідальності), а потім направити сторони на медіацію для оцінки збитку. Якщо медіація виявилася неуспішною, сторони можуть відновити судовий процес. Суддя, який був уповноважений розглядати спір, не ознайомлюється із інформацією, яка стала відома під час медіації, тому продовжує судовий процес у звичайному порядку [21, с. 51].

Аналізуючи перспективи впровадження певної моделі медіації в Україні, на нашу думку, варто враховувати такі чинники:

- існує велика кількість українських об'єднань та організацій медіаторів, які надають послуги з медіації, організуються навчання майбутніх посередників, мають досвід проведення процедур та співпрацюють із міжнародними організаціями;

- рівень обізнаності населення про можливість врегулювання конфліктів (спорів) мирним шляхом залишається досить низьким;

– зважаючи на велику завантаженість судової системи, стає зрозуміло, що найбільш звичним способом вирішення суперечок у суспільстві є винесення рішення у спорі третьою авторитетною особою, тоді як психологічними установками є прагнення до перемоги та небажання іти на поступки опоненту.

Зважаючи на національні особливості правової системи та рівень сприйняття інноваційних явищ, можемо говорити про доцільність впровадження судової моделі медіації в Україні. Інститут врегулювання спорів за участю судді є прогресивним кроком до приведення національного законодавства у відповідність до європейських стандартів, але така процедура не є класичною медіацією та не користується попитом. Судді як професійні юристи відповідно до своїх повноважень мають необхідну правову та психологічну підготовку, навички та досвід вирішення спорів та володіють комунікативними тактиками. Оскільки медіація потребує принципового іншого порядку проведення, аніж судовий процес, вбачаємо необхідним організувати професійне навчання суддів теоретичним та практичним основам проведення процедури медіації. Судова медіація підвищуватиме рівень обізнаності населення про процедуру медіації, тим самим підвищуватиме попит на здійснення посередництва приватними медіаторами або організаціями, які забезпечують її проведення.

Оскільки приватна медіація фактично існує в Україні, необхідною є її правова регламентація на одному рівні із судовою, встановлюючи вимоги до приватних медіаторів, стандарти проведення процедури та контроль за якістю наданих послуг. Щодо присудової медіації, можливим є довгострокова співпраця організацій медіаторів із системою правосуддя, що в свою чергу також сприятиме інформуванню населення про альтернативні способи врегулювання спорів. Визнання медіації правовим інститутом, наявність спеціального законодавства та її здійснення державними інституціями підвищуватиме довіру суспільства.

Висновки. Таким чином, модель медіації є абстрактною конструкцією, яка відображає особливості конкретного виду медіації: мету, завдання, порядок проведення та основні методики процедури; обсяг повноважень та роль медіатора; вимоги до професійних вмінь посередника. В науковій літературі виділяють більше двадцяти моделей медіації, серед яких стимулятивна, оціночна, наративна, трансформативна, гуманістична, директивна та інші. Найбільш поширеним є поділ медіації на позасудову, присудову та судову медіації.

Питання вибору найбільш прийнятної для вітчизняної правової системи моделі медіації тісно пов'язане із популяризацією процедури серед населення. Прийняття Закону «Про медіацію», створення відкритих реєстрів медіаторів та суддів-медіаторів, запровадження обов'язкової медіації у певних категоріях спорів – усе це дозволить повною мірою адаптувати усі три моделі медіації в Україні.

Правова просвіта населення у частині варіантів мирного рішення спорів, на нашу думку, буде ефективною, якщо медіативні процедури будуть поширювати представники суддівського корпусу. Оскільки судді мають професійні навички та досвід вирішення спорів, відповідні правові знання, психологічну стійкість та неупередженість, судова медіація в Україні може стати початком сприйняття медіації як повноцінного правового інституту. Судова медіація сприятиме підвищенню рівня правосвідомості населення, довіри до судової системи та кількості виконаних рішень. Така модель може реалізовуватися як стадія судового процесу або частина адміністративної діяльності суддів. При цьому варто наголосити на необхідності отримання суддями додаткової кваліфікації з медіації. Найбільш дієвим механізмом вбачається проведення медіації суддею того ж суду, в провадженні якого не перебуває дана справа, на будь-якому етапі судового розгляду (на відміну від інституту врегулювання спору за участю судді). Оплата послуг медіації входить до судових витрат.

Існуюча в Україні практика проведення приватної медіації, дає змогу організувати присудову медіацію. Зовнішні незалежні практикуючі приватні медіатори, які вже мають необхідну підготовку та досвід, можуть бути залучені судами до врегулювання спорів. Важливим є створення механізму постійної співпраці надавачів медіаційних послуг, їх об'єднань та організацій, із судовою системою. Проведення медіації працівниками суду (працівниками апарату, помічниками суддів) не зможе повністю гарантувати ефективність такої процедури, тому вбачається можливим лише за умови проходження ними відповідної підготовки у сфері медіації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Турман Н. О. Моделі медіації у кримінальному процесі. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Сер.: Юридичні науки, 2017. № 1 (2). С. 159-163.
2. Біцай А. В. Моделі медіації у світі та перспективи для України. *Право і суспільство*. 2013. № 6. С. 85-89.
3. Чуприс А.С. Модели медиации в условиях образовательных учреждений. *Вестник Балтийского федерального университета им. И. Канта*. Сер.: Филология, педагогика, психология, 2016 № 2. С. 108-113.
4. Иванова Е. Н. Современные направления в медиации. *Третейский суд*. 2010. № 3. С. 147-158.
5. Riskin L.L. Mediation orientations, strategies and techniques. *Alternatives to high cost litig.* 1994. P. 111-114.
6. Alexander N. The Mediation Meta Model: Understanding Practice Around the World. URL: http://www.asiapacificmediationforum.org/resources/2008/KEYNOTE_NADJA.pdf
7. Елисеев Д.Б. Роль медиации в разрешении правовых конфликтов: теоретико-правовой анализ: автореферат дис. ... канд. юр. наук: 12.00.01. Москва, 2012. 30 с.
8. Калашникова С.И. Медиация в сфере гражданской юрисдикции: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.15. Екатеринбург, 2010. 26 с.

9. Поліщук М. Я. Медіація як спосіб вирішення цивільно-правових спорів : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2017. 225 с.
10. Гордийчук Н. В. Трансформативная медиация: основные понятия и установки. *Психологическая наука и образование*, 2014. № 2. С. 41-48.
11. Кохан Г. Чи потрібна медіація Україні? *Юридичний радник*, 2014. № 2(74). URL: <http://yurradnik.com.ua/stati/d1-87-d0-b8-d0-bf-d0-be-d1-82-d1-80-d1-96-d0-b1-d0-bd-d0-b0-d0-bc-d0-b5-d0-b4-d1-96-d0-b0-d1-86-d1-96-d1-8f-d1-83-d0-ba-d1-80-d0-b0-d1-97-d0-bd-d1-96/>
12. Уинслэйд Дж., Монк Дж. Нарративная медиация: новый подход к разрешению конфликтов: Учебник. Москва: Центр «Судебно-правовая реформа», 2009. 356 с.
13. Ясиновський І. Г. Характеристика моделей медіації в розвинутих країнах. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*, 2014. №. 4. С. 94-98.
14. Яковлев В. В. Присудова та позасудова медіація: основні ознаки. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Сер. : Право*, 2017. Вип. 26. С. 139-151.
15. Цувіна Т. А. Впровадження інституту присудової медіації як перспективний напрямок реформування цивільного процесуального законодавства України. *Україна на шляху до Європи: реформа цивільного процесуального законодавства*, 2017. С. 195-200.
16. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 03 жовтня 2017 року № 2147-VIII. *Відомості Верховної Ради України*, 2017. № 48, стор. 5, ст. 436.
17. Шелехова Г., Рубаненко А. Які можливості дає сторонам урегулювання спору за участю судді. Газета Закон і Бізнес, 2018 URL: <https://zib.com.ua/>
18. Rosepashvili N., Tkebuchava M. Notary mediating in Georgia. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*, 2017. №. 1. С. 110-114.
19. Ивановская Н. В. Медиация финансовых споров в Индии. *Социально-политические науки*, 2018. №. 5. С. 290-293.
20. Ковалева И. А. Медиация индивидуальных трудовых споров в некоторых зарубежных странах. *Современные проблемы инновационного развития науки*, 2016. С. 113-115.
21. Мазуров П. С. Судебная медиация в Австралии: на примере штата Новый Южный Уэльс. *Социально-политические науки*, 2013. №. 4. С. 51-53.

REFERENCES:

1. Turman, N. O. (2017). Modeli mediatsii u kryminalnomu protsesi. [Models of mediation in criminal proceedings]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Ser.: Yurydychni nauky*, 1 (2), 159-163 [in Ukrainian].
2. Bitsai, A. V. (2013). Modeli mediatsii u sviti ta perspektyvy dlia Ukrainy. [Models of mediation in the world and prospects for Ukraine]. *Pravo i suspilstvo*, 6, 85-89 [in Ukrainian].
3. Chuprny, A.S. (2016). Modely medyatsyy v usloviakh obrazovatelnykh uchrezhdeniy. [Models of mediation in the conditions of educational institutions]. *Vestnyk Baltyskoho federalnogo unyversyteta im. Y. Kanta. Ser.: Fylolohiya, pedahohyka, psykhohohyia*, 2, 108-113[in Russian].
4. Yvanova, E. N. (2010). Sovremennye napravleniya v medyatsyy. [Modern trends in mediation.]. *Treteiskyi sud*, 3, 147-158 [in Russian].
5. Riskin, L.L. (1994). Mediation orientations, strategies and techniques. [Mediation orientations, strategies and techniques]. *Alternatives to high cost litig* [in English].
6. Alexander, N. (2008). The Mediation Meta Model: Understanding Practice Around the World. [The Mediation Meta Model: Understanding Practice Around the World]. Retrieved from: http://www.asiapacificmediationforum.org/resources/2008/KEYNOTE_NADJA.pdf [in English].
7. Elyseev, D.B. (2012). Rol medyatsyy v razreshenyy pravovykh konflyktov: teoretyko-pravovoi analiz. [The role of mediation in resolving legal conflicts: theoretical and legal analysis]. Candidate's thesis. Moskva [in Russian].
8. Kalashnykova, S.Y. (2010). Medyatsiya v sfere hrazhdanskoi yurysdyktsyy. [Mediation in the sphere of civil jurisdiction]. Candidate's thesis. Ekaterynburh [in Russian].
9. Polishchuk, M. Ya. (2017). Mediatsiia yak sposib vyrishennia tsyvilno-pravovykh spori. [Mediation as a way to resolve civil disputes]. Candidate's thesis. Kyiv [in Ukrainian].
10. Hordyichuk, N. V. (2014). Transformativnaia medyatsiya: osnovnye poniatiya y ustanovky. [Transformative mediation: basic concepts and attitudes]. *Psyhlohohycheskaia nauka y obrazovanye*, 2, 41-48 [in Russian].
11. Kokhan, H. (2014). Chy potrebna mediatsiia Ukraini? *Yurydychnyi radnyk*, 2(74). Retrieved from: <http://yurradnik.com.ua/stati/d1-87-d0-b8-d0-bf-d0-be-d1-82-d1-80-d1-96-d0-b1-d0-bd-d0-b0-d0-bc-d0-b5-d0-b4-d1-96-d0-b0-d1-86-d1-96-d1-8f-d1-83-d0-ba-d1-80-d0-b0-d1-97-d0-bd-d1-96/> [in Ukrainian].
12. Uynsleid Dzh., & Monk Dzh. (2009). Narrativnaia medyatsiya: novyi podkhod k razresheniyu konflyktov: Uchebnyk. [Narrative Mediation: A New Approach to Conflict Resolution: A Textbook]. Moskva: Tsentr «Sudebno-pravovaia reforma» [in Russian].
13. Yasynovskiy, I. H. (2014). Kharakterystyka modelei mediatsii v rozvynutykh krainakh. [Characteristics of

mediation models in developed countries]. *Yurydychnyi visnyk. Povitriane i kosmichne pravo*, 4, 94-98 [in Ukrainian].

14. Yakovliev, V. V. (2017). Prysudova ta pozasudova mediatsiia: osnovni oznaky. [Judicial and extrajudicial mediation: basic features]. *Zbirnyk naukovykh prats Kharkivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni H. S. Skovorody. Ser. : Pravo*, 26, 139-151 [in Ukrainian].

15. Tsuvina, T. A. (2017). Vprovadzhennia instytutu prysudovoi mediatsii yak perspektyvnyi napriamok reformuvannia tsyvilnoho protsesualnoho zakonodavstva Ukrainy. [Introduction of the institute of adjudication mediation as a promising direction of reforming the civil procedural legislation of Ukraine]. *Ukraina na shliakhu do Yevropy: reforma tsyvilnoho protsesualnoho zakonodavstva*, 195-200 [in Ukrainian].

16. Zakon Ukrainy Pro vnesennia zmin do Hospodarskoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy, Tsyvilnoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy, Kodeksu administratyvnoho sudochynstva Ukrainy ta inshykh zakonodavchykh aktiv № 2147-VIII. [Law of Ukraine On amendments to the Commercial Procedural Code of Ukraine, the Civil Procedure Code of Ukraine, the Code of Administrative Procedure of Ukraine and other legislative acts № 2147-VIII]. (2017, October 3). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 48, 5 [in Ukrainian].

17. Sheliakhova, H., & Rubanenko, A. (2018). Yaki mozhlyvosti daie storonam urehulivannia sporu za uchastiu suddi. [What opportunities does the parties give to settle the dispute with the participation of a judge]. *Hazeta Zakon i Biznes*. Retrieved from: <https://zib.com.ua/> [in Ukrainian].

18. Rosepashvili, N., & Tkebuchava M. (2017). Notary mediating in Georgia. [Notary mediating in Georgia]. *Yurydychnyi visnyk. Povitriane i kosmichne pravo*, 1, 110-114 [in Ukrainian].

19. Yvanovskaia, N. V. (2018). Medyatsiia fynansovykh sporov v Yndyy. [Mediation of financial disputes in India.]. *Sotsyalno-polytycheskye nauky*, 5, 290-293 [in Russian].

20. Kovaleva, Y. A. (2016). Medyatsiia yndyvydualnykh trudovykh sporov v nekotorykh zarubezhnykh stranakh. [Mediation of individual labor disputes in some foreign countries]. *Sovremennye problemy ynnovatsyonnoho razvytyia nauky*, 113-115 [in Russian].

21. Mazurov, P. S. (2013). Sudebnaia medyatsiia v Avstralyy: na prymere shtata Novyi Yuzhnyi Uels. [Judicial mediation in Australia: the example of the state of New South Wales]. *Sotsyalno-polytycheskye nauky*, 4, 51-53 [in Russian].

Стаття надійшла до редакції: 19.10.2019

УДК 341.9:330.322

Фомічов Костянтин Сергійович,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри

міжнародних економічних відносин

Центральноукраїнського національного

технічного університету

e-mail: kostyantun_fomichov@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0003-2062-6441>

ОСОБЛИВОСТІ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ РЕГУЛЮВАННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Стаття присвячена розгляду питання про правове регулювання капіталовкладень іноземними інвесторами в рамках міжнародного права, а також співпраці держав в області розвитку міжнародних інвестиційних відносин та їх забезпечення. Підкреслено, що сформована система правового регулювання міжнародних інвестиційних відносин являє собою систему взаємодії та співвідношення національних правових систем і системи міжнародного права. Акцентується увага, що міжнародні інвестиційні відносини між державами являють собою особливий правовий зв'язок та потребують розробки відокремленого механізму, який би зміг забезпечити захист інвестицій, які надходять з-за кордону. Зазначено, що особливу роль двосторонніх договорів, укладених в рамках співпраці держав у сфері взаємного заохочення і захисту капіталовкладень, оскільки в основному, аспект правового регулювання взаємовідносин між державами інвестиційного характеру здійснюється в рамках двостороннього співробітництва. Зауважено, що економічне та політичне співробітництво держав в цій галузі відносин дозволило закріпити певні гарантії і недоторканність іноземних капіталовкладень, а саме забезпечити захист іноземних інвестицій необхідно від таких заходів, як експропріація, реквізиція та конфіскація. У статті розкриті основні положення Вашингтонської та Сеульської конвенцій. Вашингтонська конвенція досить чітко встановила міжнародний порядок вирішення інвестиційних спорів між державами, фізичними або юридичними особами інших держав шляхом створення спеціального механізму, Міжнародного центру по врегулюванню інвестиційних спорів. Механізм захисту прав іноземного інвестора закріплений в Сеульській конвенції про заснування Багатосторонньої агенції з гарантії інвестицій, що наділяє цю міжнародну організацію можливістю страхувати інвестиційні ризики.

Ключові слова: міжнародні інвестиції, міжнародно-правове регулювання іноземних інвестицій, інвестиційні спори, захист іноземних інвестицій.